

**2022–2026 yillarga mo‘ljallangan Yangi O‘zbekistonning taraqqiyot strategiyasini “Inson qadrini ulug‘lash va faol mahalla yili”da amalga oshirishga oid Davlat dasturida belgilangan chora-tadbirlar ijrosi to‘g‘risida
TAHLILY MA‘LUMOT**

01.08.2022y.

**III. MILLIY IQTISODIYOTNI JADAL RIVOJLANTIRISH VA YUQORI O‘SISH
SUR‘ATLARINI TA‘MINLASH**

Dasturning 22-maqsadda Milliy iqtisodiyot barqarorligini ta‘minlash va yalpi ichki mahsulotda sanoat ulushini oshirishga qaratilgan sanoat siyosatini davom ettirib, sanoat mahsulotlarini ishlab chiqarish hajmini 1,4 barobar oshirish belgilangan.

76 band: Mis sanoati klasterini tashkil etish orqali mis va boshqa mahsulotlar ishlab chiqarish hajmini 2 barobar ko‘paytirish hamda 8 mlrd. AQSH dollarlik mahsulot ishlab chiqarish ko‘zda tutilgan.

1. **“Xomashyodan tayyor mahsulotgacha”** bo‘lgan ko‘p pog‘onali qo‘shilgan qiymat zanjirlarini yaratishga qaratilgan **Mis sanoati klasterini rivojlantirish konsepsiyasini** xorijiy konsultantlar bilan birgalikda ishlab chiqiladi.

Bunda:

- **2022-2026 yillarda** mis xom ashyosidan yuqori qo‘shilgan qiymatli mahsulotlar ishlab chiqarishning to‘liq sikli va texnologik zanjirini yaratish bo‘yicha **“Yo‘l xaritasi”**ni ishlab chiqishni;
- mis va nodir metallar asosida yuqori qo‘shilgan qiymatli mahsulot ishlab chiqarish zanjirini yaratish bo‘yicha **2022-2026 yillarga** mo‘ljallangan istiqbolli loyihalar **manzilli dasturini** qabul qilishni;
- mis sanoati klasteri ishtirokchilari uchun **muhandislik-kommunikatsiya va yo‘l-transport infratuzilmasini** yaratishni nazarda tutilgan.

Vazirlar Mahkamasi tomonidan **“HATCH”** (Kanada) kompaniyasi dasturini ishlab chiqish bo‘yicha shartnoma imzolashga rozilik olindi. **“HATCH”** (Kanada) kompanisi tomonidan uch tomonlama shartnoma imzolandi.

Hozirgi kunda shartnomaga muvofiq ishlar amalga oshirilmoqda.

2. **2022-2026 yillarda kon-metallurgiya mashinalari, texnikalari va uskunalarning** yangi turlarini ishlab chiqarishni rivojlantirish dasturini ishlab chiqish ko‘zda tutilgan.

Bunda, **“Navoiy KMK”** AJ va **“Olmaliq KMK”** AJ **mashinasozlik zavodlari** negizida kon-metallurgiya mashinalari, texnikalari va uskunalari ishlab chiqarishni joriy etish va mahsulot turlarini kengaytirish, mahalliyashtirish **darajasini oshirish** hamda ular uchun **zarur jihozlar va butlovchi qismlarni** ishlab chiqarishni tashkil etish bo‘yicha loyihalarni amalga oshirishni nazarda tutilmoqda.

Kelgusi besh yilda kon-metallurgiya mashinalari va ularning jihozlari, texnikalari va uskunalarning yangi turlarini ishlab chiqarishni o‘zlashtirish dasturiga **“Olmaliq KMK”** AJ tomonidan **“HATCH”** konsalting kompaniyasi tavsiyalari asosida ishlab chiqilgan taklif va taqdimot materiallar Iqtisodiy taraqqiyot va kambag‘allikni qisqartirish vazirligiga kiritilgan.

Iqtisodiy taraqqiyot va kambag‘allikni qisqartirish vazirligi tomonidan Vazirlar Mahkamasiing **“Kon-metallurgiya mashinalari, texnikalari va uskunalarning yangi turlarini ishlab chiqarishni rivojlantirish dasturini tasdiqlash to‘g‘risida”**gi qarori loyihasi (*ID-64091*) ishlab chiqildi va **“Olmaliq KMK”** AJ tomonidan loyiha o‘rganib chiqilib, e‘tirozlarsiz kelishilgan. Shuningdek, PQ-5132 qaror talablariga binoan Adliya vazirligiga amalga oshirilgan ishlar yuzasidan axborot kiritilgan.

3. Kon-metallurgiya sanoati sohasida **ekologik talablar** va atrof-muhit **muhofazasi me'yorlarini** xalqaro standartlar asosida belgilash dasturini ishlab chiqish. Bunda:

- atrof-muhitga chiqariladigan ifloslantiruvchi moddalarni ekologik talablar doirasidan oshmasligini ta'minlash dasturini ishlab chiqishni;
- kon-metallurgiya sanoati korxonalarida ilg'or xorij tajribadan kelib chiqib, **ekologik menejment tizimini** joriy etishni nazarda tutilgan.

Ishchi guruh tomonidan “Kon-metallurgiya sanoati sohasida ekologik talablar va atrof-muhit muhofazasi me'yorlarini xalqaro standartlar asosida belgilash” dasturi loyihasi ishlab chiqildi.

Vazirlar Mahkamasi qarori loyihasini ishlab chiqish bo'yicha “Olmaliq KMK” AJ tomonidan ishchi guruhga mas'ul xodim birlashtirilgan.

Ishchi guruh tomonidan “Kon-metallurgiya sanoati sohasida ekologik talablar va atrof-muhit muhofazasi me'yorlarini xalqaro standartlar asosida belgilash” dasturi loyihasi ishlab chiqildi.

Iqtisodiy taraqqiyot va kambag'allikni qisqartirish vazirligi tomonidan Vazirlar Mahkamasi qarori loyihasi (ID-57817 (V-1) ishlab chiqildi va “Olmaliq KMK” AJ tomonidan loyiha o'rganib chiqilib o'zgartirish kiritish bo'yicha takliflar kiritildi.

Kon-metallurgiya sanoati sohasida ekologik talablar va atrof-muhit muhofazasi me'yorlarini xalqaro standartlarga muvofiqlashtirish maqsadida 22 ta xorijiy ekologik standartlar (*qo'llanmalar*) davlat tiliga o'girildi va standartlar agentligi tomonidan o'rnatilgan tartibda ro'yxatdan o'tgazilib amaliy tadqiqot qilinmoqda.

“Olmaliq KMK AJ tarkibiy bo'linmalarida **ISO 14001:2015**, xalqaro YeMS standarti talablariga muvofiq atrof-muhitni boshqarish tizimini ishlab chiqish joriy etish, o'qitish va sertifikatlashgacha qo'llab quvvatlash” konsalting xizmatlarini ko'rsatish uchun 2022 yil 18 maydagi tanlov bayoniga muvofiq “ARK Systems Lab” kompaniyasi g'olib etib tanlandi. Konsalting xizmatlarini ko'rsatish va xujjatlarni xalqaro ekologik menejment talablariga muvofiqlashtirish bo'yicha amaliy ishlar olib borilmoqda.

4. Mis sanoati klasteri uchun kadrlarni tayyorlash va qayta tayyorlash, ularning malakasini oshirish hamda sohada **tajriba-konstruktorlik** va **ilmiy izlanishlar** ko'lamini kengaytirish dasturini ishlab chiqish. Bunda:

- mis klasterining kadrlarga bo'lgan ehtiyojidan va zamonaviy kasb yo'nalishlaridan kelib chiqqan holda **elektrotexnika, elektronika, dastgohsozlik, mashinasozlik, metallurgiya, materialshunoslik, “yashil texnologiyalar”, robototexnika**, yarim o'tkazgichlar fizikasi bo'yicha yangi ta'lim yo'nalishlarida kadrlar tayyorlashni kengaytirishni;
- **muhandis, texnik** va boshqa o'rta bo'g'in ishchi-xodimlarni tayyorlash bo'yicha **professional ta'lim** o'quv dasturlarini amaliyot bilan uzviy bog'liqlikda joriy etishni;
- mis klasteri faoliyatiga bog'liq ilmiy-tadqiqot ishlari yo'nalishlari asosida **maqsadli davlat buyurtmasi portfelini** shakllantirishni nazarda tutilgan.

Geologiya qo'mitasi tomonidan “Mis sanoati klasteri uchun kadrlarni tayyorlash va qayta tayyorlash, ularning malakasini oshirish hamda sohada tajriba-konstruktorlik va ilmiy izlanishlar ko'lamini kengaytirish bo'yicha chora-tadbirlar” Dasturi loyihasi ishlab chiqildi, “Olmaliq KMK” AJ tomonidan taklif va e'tirozlar yo'qligi ma'lum qilindi.

“Mis sanoati klasteri uchun kadrlarni tayyorlash va qayta tayyorlash, ularning malakasini oshirish hamda sohada tajriba-konstruktorlik va ilmiy izlanishlar ko'lamini kengaytirish bo'yicha chora-tadbirlar” Dasturi Vazirlar Mahkamasi tomonidan tasdiqlandi. Dastur doirasida ilmiy izlanishlarni ko'lamini kengaytirish maqsadida “Mis sanoati klasteri uchun kadrlar tayyorlash to'g'risida” ichki buyruq qabul qilindi.

77 band: Metallurgiya sohasida yirik investitsiya loyihalarini amalga oshirish.

“**Olmalik KMK**” AJ konlari negizida rangli va qimmatbaho metallar ishlab chiqarishni kengaytirishning I-bosqichi” (“Yoshlik I konini o‘zlashtirish”) investitsiya loyihasi amalga oshirish orqali:

- quvvati **60 mln tonnaga** teng **3-son mis boyitish fabrikasini** qurish va **2024 yilda** ishga tushiriladi;
- **2025 yilda** yangi metallurgiya ob‘ektlarini foydalanishga topshirish evaziga “Olmalik KMK” AJ ishlab chiqarish hajmini **mis katodi bo‘yicha 300 ming tonnaga** va **oltin bo‘yicha 30,1 tonnaga** yetkaziladi.

“Olmalik KMK” AJ konlari negizida rangli va qimmatbaho metallar ishlab chiqarishni kengaytirishning yangi konsepsiyasi va investitsiya loyihalarini amalga oshirishning chora-tadbirlari to‘g‘risida”gi O‘zbekiston Respublikasi Prezidenti qarori loyihasi ishlab chiqildi hamda 2022 yil 18 mart kuni Normativ-huquqiy hujjatlar loyihalarini ishlab chiqish va kelishishning yagona elektron tizimiga “project.gov.uz”ga joylashtirildi (*ID-58756*) vazirlik va idoralar e‘tirozlari bilan kelishildi. Qaror loyihasi o‘rnatilgan tartibda tasdiqlash uchun Vazirlar Mahkamasiga kiritildi.

Ushbu qaror loyihasi bilan “Olmalik KMK” AJ konlari negizida rangli va qimmatbaho metallar ishlab chiqarishni kengaytirishning yangi konsepsiyasi” 3 bosqichda amalga oshirish taklif qilinmoqda, ya‘ni:

1-bosqichda (2020-2024 yillarda) – yiliga 60 mln tonna ma‘dan qazib olish quvvatiga ega bo‘lgan “Yoshlik I” tog‘-kon kompleksi barpo etiladi hamda yiliga 60 mln tonna ma‘danni qayta ishlash imkoniyatiga ega bo‘lgan 3-Misni boyitish fabrikasi, mis eritish quvvatlari va mis boyitish jarayonida hosil bo‘ladigan qoldiqlarni saqlash obyektini quriladi;

2-bosqichda (2022-2026 yillarda) – “Yoshlik I” va “Qalmoqqir” konlarining birlashgan kareridan ma‘dan qazib olishni yillik 160 mln tonnaga yetkazish uchun ishlar bajariladi hamda yiliga 60,0 mln tonna ma‘danni qayta ishlash imkoniyatiga ega bo‘lgan yangi 4-Misni boyitish fabrikasi, mis eritish quvvatlari va mis boyitish jarayonida hosil bo‘ladigan qoldiqlarni saqlash obyektini quriladi;

3-bosqichda (2024-2028 yillarda) – “Yoshlik I” va “Qalmoqqir” konlarining birlashgan kareridan ma‘dan qazib olishni yillik 200-220 mln. tonnaga yetkazish uchun ishlar bajariladi hamda yiliga 40-60 mln tonna ma‘danni qayta ishlash imkoniyatiga ega bo‘lgan yangi 5-Misni boyitish fabrikasi, mis eritish quvvatlari va mis boyitish jarayonida hosil bo‘ladigan qoldiqlarni saqlash obyektini quriladi.

Mazkur chora-tadbirlarning amalga oshirish natijasida 2028 yilga kelib jami 230 mln. tonnagacha ma‘danni qayta ishlashga erishiladi va mis ishlab chiqarish hajmi 500 ming tonnagacha, oltin – 50 tonnagacha va kumush – 280 tonnagacha yetkazishga erishiladi.

Mis va ruxni chuqur qayta ishlash evaziga yuqori qo‘shilgan qiymatli mahsulot turlarini ko‘paytiriladi:

- mis va rux asosida qotishmalardan tasma, folga, sim va h.k. - **10 ming tonna**;
- mis kukuni - **2 ming tonna**.

Iqtisodiy taraqqiyot va kambagallikni qisqartirish vazirligi, Investitsiyalar va tashqi savdo vazirligi va Tashqi iqtisodiy faoliyat Milliy banki bilan kelishilgan “Olmalik KMK” AJ 2022-2025 yillarda Angren quvur zavodining rivojlanish dasturi” Vazirlar Mahkamasiga kiritildi.

“Olmalik KMK” AJ tomonidan bajarilgan amaliy ishlar yuzasidan ma‘lumot asosiy ijrochi - Iqtisodiy taraqqiyot va kambag‘allikni qisqartirish vazirligiga kiritildi. Iqtisodiy taraqqiyot va kambag‘allikni qisqartirish vazirligi tomonidan Vazirlar Mahkamasiga ma‘lumotlar taqdim qilindi.

“Olmalik KMK” aksiyadorlik jamiyatida mis va ruhni chuqur qayta ishlash evaziga yuqori qo‘shilgan qiymatli mahsulot turlarini ko‘paytirish amaliy chora-tadbirlar” Vazirlar Mahkamasi tomonidan tasdiqlandi.

Noyob metallarni chuqur qayta ishlash orqali qo‘shilgan qiymatli mahsulot turlarini ko‘paytiriladi:

- molibden o‘ta toza tuzlaridan **150 tonna** metall;

- maxsus qattiq qotishmalar - **18,5 tonna**.

Nodir metallar va qotishmalar ishlab chiqarish bo'yicha ilmiy-ishlab chiqarish birlashmasini 2022-2024 yillarda yillarda rivojlantirish va yangi mahsulotlarni o'zlashtirish" dasturi bo'yicha takliflar O'zbekiston Respublikasi Prezidenti Administratsiyasi tomonidan ma'qullandi.

Dastur doirasida loyihalarni amalga oshirish bo'yicha batafsil **tarmoq jadvali** ishlab chiqildi va tasdiqlandi. Dasturda ko'rsatilgan loyihalarni tarmoq jadvalarida ko'rsatilgan muddatlarda bajarilishi ta'minlanmoqda. Prezidenti Administratsiyasi topshirig'iga asosan Germaniyaning "Falk Porsche Technik GmbH" kompaniyasi bilan hamkorlikda umumiy qiymati 19,0 mln. dollarlik 4 ta loyihani to'g'ridan-to'g'ri xorijiy investitsiyalarni jalb qilgan holda amalga oshirish uchun muzokaralar olib borilmoqda.

"Olmaliq KMK" AJ tomonidan bajarilgan amaliy ishlar yuzasidan ma'lumot asosiy ijrosi - Iqtisodiy taraqqiyot va kambag'allikni qisqartirish vazirligiga kiritildi. Iqtisodiy taraqqiyot va kambag'allikni qisqartirish vazirligi tomonidan Vazirlar Mahkamasiga ma'lumotlar taqdim qilindi.

"Olmaliq KMK" aksiyadorlik jamiyatida mis va ruhni chuqur qayta ishlash evaziga yuqori qo'shilgan qiymatli mahsulot turlarini ko'paytirish amaliy chora-tadbirlar" Vazirlar Mahkamasi tomonidan tasdiqlandi.

24-maqsadda Iqtisodiyotni elektr energiyasi bilan uzluksiz ta'minlash hamda "Yashil iqtisodiyot" texnologiyalarini barcha sohalarga faol joriy etish, iqtisodiyotning energiya samaradorligini 20 foizga oshirish rejalashtirilgan.

99 band: Iqtisodiyot tarmoqlarining havoga chiqariladigan zararli gazlar hajmini bir birlik yalpi ichki mahsulot hisobida 20 foizga qisqartiriladi.

1. Yangi ishga tushirilayotgan **ishlab chiqarish korxonalar va tashkilotlarda** ifloslantiruvchi manbalarida samaradorligi **99,5 foizdan kam bo'lmagan chang va gaz tozalash o'rnatishni tashkil qilinadi.**

Rejalashtirilgan rekonstruksiya ishlari yuzasidan texnik loyihalar ishlab chiqilmoqda.

Sulfat kislota ishlab chiqarish xajmini bosqichma bosqich (SK-6 180 ming tonna, SK-5 1800 ming tonna,) orttirib borish orqali atmosferaga chiquvchi SO₂ oksid gazini joriy 173,2 ming tonnadan 13,0 ming tonnaga qisqartirish ko'zda tutilgan.

2. Xavflilik darajasi yuqori va o'rta bo'lgan metallurgiya, yog'moy, energetika va qurilish materiallarini ishlab chiqaruvchi **24 ta** yirik korxonalarda samaradorligi **95 foizdan kam bo'lmagan 144 ta** chang-gaz tozalash uskunalari o'rnatiladi.

O'zbekiston Respublikasi Vazirlar Mahkamasi tomonidan "OKMK" AJga tegishli loyihalar (*105, 157-bandlar*) belgilangan "O'zbekiston Respublikasidagi yirik sanoat korxonalarida chang-gazlarni tutib qolish samaradorligini yanada oshirishga qaratilgan chora-tadbirlar dasturi" tasdiqlandi.

"Elektrotexbutlash-servis" MCHJ tomonidan "Olmaliq KMK" AJ ning Mis boyitish fabrikasida mavjud bo'lgan chang tozalash uskunalarini zamon talabiga mos keluvchi yangi aspiratsiya tizimlarini o'rnatish loyiha hujjatlari ishlab chiqilgan.

Loyiha asosida tegishli uskuna xaridlari amalga oshirilmoqda 17 dona aspiratsiya tizimi uskunalarini xaridi amalga oshirildi.

Aspiratsiya tizimlarini yangilash orqali uskunalarining ishlash samaradorligini 98 foizdan yuqori ko'rsatkichga erishiladi.

3. Atmosfera havosiga ta'sir xavfi integratsiya qilish yuqori bo'lgan **44 ta** sanoat korxonalarining atmosferani ifloslantiruvchi **50 ta** ustuvor manbalarida avtomatik stansiyalar, ularga tutash hududlarda

12 ta stasionar kuzatuv punktlarini o‘rnatish va **Yagona geoaxborot ma‘lumotlar bazasiga** integratsiya qilinadi.

Atmosferaga salbiy ta‘sir etuvchi asosiy manbalar belgilab olingan. Aspiratsiya tizimlarida avtomatlashtirilgan uskunalar o‘rnatish dasturi ishlab chiqilgan va Ekologiya qo‘mitasiga bilan kelishilgan.

Shu bilan bir qatorda tutash hududlarda stasionar kuzatish punktlari bilan jixozlash borasida besh dona stasionar kuzatish qurilmasini xaridi yuzasidan elektron tenden savdolari kiritish uchun xarid xujjatlari, texnik topshiriq va shartnoma loyihalari ekspertizadan o‘tkazish uchun Iqtisodiy taraqqiyot va kambag‘allikni qisqartirish vazirligi huzuridagi “Loyihalar va import kontraktlarini kompleks ekspertiza qilish markazi” DUKga kiritildi.

4. Tabiiy suv havzalariga yoki joy relefiga oqovalar tashlovchi yirik sanoat korxonalarida **76 ta lokal oqova tozalash inshootlarini** qurish va mavjudlarini modernizatsiya qilinadi.

Angren kon boshqarmasi “Ko‘ch-buloq” konining kimyoviy suv tozalash inshooti loyihasi ishlab chiqilmoqda va pudrachi tashkilotlarga qo‘yilgan shart va talablar ko‘rib chiqilmoqda.

“O‘zbekko‘mirloyiha” tomonidan ishlab chiqilgan loyihani puxtalashtirish va amalga oshiruvchi pudratchi tashkilotlar jalb etish ishlari olib borilmoqda.

MILLIY MANFAATLARDAN KELIB CHIQQAN HOLDA UMUMBASHARIY MUAMMOLARGA YONDASHISH

79-maqsadda aholi salomatligi va genofondiga ziyon yetkazadigan mavjud ekologik muammolarni bartaraf etish belgilangan.

286 band: Atrof muhitga ta‘siri xavfi yuqori daraja (I toifa)dagi obyektlarning ifloslantiruvchi manbalaridan avtomatik ravishda namunalar olish tizimini tatbiq etish.

“Yangi Angren IES” AJ va “Olmaliq tog‘- metallurgiya kombinati” AJ Mis eritish zavodining ifloslantiruvchi manbalariga namuna olish va tahlil qilish bo‘yicha avtomatik stantsiyalarini tajriba tariqasida o‘rnatiladi.

Natijada ifloslantiruvchi manbalar tashlamalari ustidan avtomat nazorat tizimi yaratiladi, inson omilisiz monitoring amalga oshiriladi, qayd etilgan ifloslanish holatlarini o‘z vaqtida bartaraf etish choralari ko‘riladi.

Davlat ekologiya qo‘mitasi mutaxassisleri “Olmaliq KMK” AJ Mis eritish zavodiga ustuvor ifloslantiruvchi manbalarida avtomat o‘lchov uskunalarini o‘rnatish ishlarini bajarish maqsadida obyektlarni o‘rganish uchun tashrifi amalga oshirildi.

Mis eritish zavodining SK-4 sulfat kislota tsexining atmosferaga chiquvchi SO₂, H₂SO₄ gazlarini avtomat nazorat o‘lchov uskunalarini o‘rnatish va uskunalarning xaridi yuzasidan texnik shartlar ishlab chiqildi, hozirda xarid yuzasidan mutaxassislar tomonidan tanlov shartlari ko‘rib chiqilmoqda.